

la capacitat executiva va ser limitada. Les recaptés impositives es van acabar fent sobre el terreny i amb les armes a la ma. En general els municipis van mantenir les seves autoritats que esdevenien interlocutors davant dels afanys tributaris de les Junes; o de les exigències de provisions o diners que exigia una determinada força militar en passar pel municipi. Pobles i pagesies van ser exprimits i exhaurits fins el límit per tal d'alimentar, equipar i sostenir les tropes, a banda van patir l'impacte dels saqueigs i robatoris perpetrats per la guerrilla.

Una societat en caiguda lliure

Els patriotes també van contribuir a definir un territori caòtic. Els robatoris disfressats de cobraments d'impostos efectuats a punta de baioneta, que arruïnaven pobles cada cop més depauperats, van coexistir amb operacions de contraban i comerç il·legal o alegal a gran escala, que enriquien minories d'aventurers i espavilats. El pols comercial, no va defallir en cap moment tot i les seves inusuals vies. Sabem que els traficants de Barcelona compraven blat a zones insurgents i el revenien a bon preu; sabem que administradors francesos es deixaven robar, entregaven o venien directament a la guerrilla el bestiar o queviures destinats

a l'exèrcit imperial. Al seu torn la guerrilla el podia tornar a revendre a uns o altres, o fins i tot fer el trasllat amb seguretat i revendre després. Sabem que la marina britànica traficava tabac, cafè, sucre i colonials a partir de ports controlats com el de Vilanova i que aquests productes es redistribuïen indistinta i ràpidament pels mercats imperials o insurgents. Sovint un mercader ben posicionat podia moure's amb una certa seguretat amb salconduïts d'ambdós bàndols, i amb contactes venedors i compradors en territoris d'uns o altres. A banda els francesos van ubicar petites flotilles corsàries a Barcelona que van fustigar el comerç d'altura i cabotatge, i a l'inrevés els corsaris insurgents o al servei dels britànics també actuaven indiscriminadament. L'arribada de productes colonials a Cadis i a les costes mediterrànies fins i tot va augmentar espectacularment atès que els britànics van deixar d'actuar contra els nous aliats, i ara tractaven també de beneficiar-se del tràfec colonial. Les reformes polítiques i l'anarquia del contraban es donaven però en un marc de misèria en augment al camp. La guerra va exhaurir tota mena de reserves, els moviments de població van implicar camps abandonats i descens de la productivitat agrícola i

ramadera. La sequera i les males collites van augmentar encara més els problemes de subsistència. La fam i la pesta es van ensenyorir dels camps catalans portant a la misèria i la mort a milers de persones.

En aquest maremàgnum de singular patriotisme molta gent amb iniciativa es van dedicar a enriquir-se mantenint un distanciament respecte la política. El negoci passava doncs per davant de la política. Altres van entrar en el que seria una cultura de candidatge i violència que es mantindria durant tot el segle. L'embrutiment moral va guanyar terreny en un país desmanegat i dislocat que anava a la deriva. Certament que el temps jugava a favor dels francesos que a Catalunya anaven assolint progressivament més control sobre el territori i els esforços de gent com Tomàs de Puig, en lluita titànica, aconseguïen una administració cada cop més eficient. En qualsevol cas la ficció d'un estat autònom català sense suport de la població tenia poques possibilitats de reeixir a curt termini. La feblesa estructural de la proposta va menar a una més realista: l'annexió directa a França, que es va considerar amb més opcions d'èxit, atès que la República podia fer mans i mànigues per ordenar i pacificar el territori.

Aquesta opció de reconvertir Catalunya en quatre departaments francesos es va portar a terme finalment per decret de Napoleó del 26 de gener de 1812. En aquell moment, derrotades les principals forces militars hispano-catalanes i reprenent els imperials el control dels nuclis urbans més importants l'annexió podia tenir èxit a mig termini. Tanmateix, tot i que els imperials havien aconseguit un cert control militar a Catalunya a la resta de fronts van perdre la guerra. La via de l'annexió a França va fracassar, no per inviable, sinó per la derrota dels exèrcits imperials a Rússia, a la Península i finalment a Leipzig.

Cal no oblidar però que Barcelona va ser la darrera ciutat europea on va onejar la bandera tricolor, que pocs anys després la ciutat va resistir amb valor el setge dels Cent mil fills de Sant Lluís i que la Marsellesa esdevingué la cançó de combat del jove proletariat català, potser l'herència de Napoleó a Catalunya va quedar a la banda submergida de l'iceberg.

Francesc Xavier Hernández Cardona

Catedràtic de Didàctica de les Ciències Socials, Universitat de Barcelona

DOSSIER

RAMON FELIPÓ

La Bula Apostólica con la cual, N. Smo. P. Pio Papa VII, Fulmina excomunió Mayor al Gobierno Francés

Berga, al segle XIX, va ser una ciutat molt cobejada per tots els bàndols en guerra (1), i per desgràcia (!) va haver-hi tantes guerres al segle XIX... qui controlava militarment Berga, controlava de fet l'accés als Pirineus pel Llobregat.

L'emperador francès, Napoleó, que volia dominar tot Europa, va firmar a Viena un decret el 17 de

maig de 1809 pel qual els Estats Pontificis quedaven incorporats a l'Imperi Francès, però conservant el Papa la facultat de residir a Roma tot assignant-li una renda de dos milions de francs. Aquest decret no va ser promulgat a Roma fins el 10 de juny; el dia següent, el Papa, va promulgar butlla d'excomunió a Napoleó titllant-lo d'usurpador.

La tradició diu, segons l'Enciclopèdia Espasa, que Napoleó en conèixer la seva excomunió va dir "*Les excomunionis del Papa no faran caure els fusells de les mans dels meus soldats!*". Napoleó va ordenar que els seus exèrcits ocupessin Roma; el Papa, que era al castell de Sant'Angelo, fou fet presoner i va ser conduït a Grenoble, més tard a la Sorbona on

el Papa i Napoleó es varen reunir en una violenta entrevista.

El 1812, és l'any de les Corts de Cadis, quan per primera vegada, a l'estat espanyol, es van reunir uns "diputats" per fer una constitució amb un marcat caràcter liberal.

Però, a Berga, que no fou mai ocupada per l'invasor Francès (2), es resistia contra l'ocupació,

i la Junta Superior del Principat de Catalunya (3) va establir-hi ocasionalment la seva seu. També era a Berga en aquells anys, Rafael d'Amat i de Cortada, el Baró de Maldà, que va viure en un pis de la casa dels Peguera de la plaça berguedana de Sant Joan. La vinculació dels Maldà amb Berga es va mantenir durant moltes més dècades, ja que trobem la baronessa de Maldà formant part de la comissió preparatòria de la festa de la Coronació Canònica de la Mare de Déu de Queralt de l'any 1916. El Baró de Maldà, va escriure un dietari publicat amb el nom de *Calaix de Sastre* que explica bona part del que passava a Berga durant aquells anys (4).

És en aquest marc que cal entendre la gran dimensió política i la importància històrica de la publicació a Berga de la *Bula apostòlica con la cual N. Smo. P. Pio VII fulmina excomunion mayor al gobierno francés y á todos sus complices y fautores por la invasion de Roma y demas estados Pontificios y por los horribles atentados contra su persona, autoridad de la santa sede y derechos de la iglesia*. Per a mi és probablement el llibre més important editat mai a Berga.

L'edició espanyola de La *Bula Apostòlica* feta a Berga és un llibre de 20 pàgines, acompanyat per una introducció d'un traductor - que només posa a peu de pàgina les inicials F.V.G.M. - sota el títol de "a la Nación Española", on de Napoleó diu que és "un corso infame" i es lamenta de Ferran VII que encara estigui "injustamente detenido". El text es clou amb un

sonet contra Napoleó que també reproduïm en aquest article.

Però La *Bula Apostòlica* no va ser pas l'únic llibre o text publicat a Berga en aquells anys. Altres exemples:

Infraccion horrible y escandalosa de la Constitucion política de las Españas y tenaz y acérrima defensa de los derechos de los ciudadanos españoles

Fitzgerald, Gregorio Antonio
Reimpres per l'Imprenta de S.E. la Junta Superior del Principado de Cataluña, Berga. 1812.

Politica peculiar de Buonaparte en cuanto á la religion catolica: medios de que se vale para extinguirla y subyugar los españoles por la seducion ya que no puede dominarlos por la fuerza

Cevallos Guerra, Pedro
Reimpres per la Imprenta de la Junta Superior, Berga, 1812

Reconversion amistosa a los RR curas-parrocos y demas eclesiasticos del distrito señalado por el gobernador frances de Lérida, Baron D'Henriod, que han tenido la debilidad de prestar el juramento de fidelidad y obediencia al invasor de la España, Napoleon. Carta que les dirige un parroco no jurado del mismo distrito ...

Imprenta de la Junta Superior, Berga, 1813

Edicto, El aumento del ejército, con el menor posible detrimento de la agricultura, y artes, y la seguridad del ciudadano pacífico, asi en sus casas, como en los caminos, son

BULA APOSTOLICA

CON LA CUAL

N. SMO. P. PIO PAPA VII.

FULMINA

EXCOMUNION MAYOR

AL GOBIERNO FRANCÉS,

Y Á TODOS SUS COMPLICES Y FAUTORES POR
LA INVASION DE ROMA Y DEMAS ESTADOS PONTIFICIOS,
Y POR LOS HORRIBLES ATENTADOS COMETIDOS CONTRA
SU PERSONA, AUTORIDAD DE LA SANTA SEDE,
Y DERECHOS DE LA IGLESIA.

TRADUCIDA AL ESPAÑOL,

BERGA:

EN LA IMPRENTA DE S. E. LA JUNTA SUPERIOR DE CATALUÑA
AÑO DE 1812.

dos objetivos que llaman altamente este principado ..., se ha determinado S.E. á adoptar el de que se persigan á la vez con exquisita, y rigurosa diligencia los desertores, y malechores ...

Text signat per Luis Lacy
Edicte datat a Berga el 7 de març de 1812

Novenario de la Reyna de los Cielos y Tierra, que un humilde hijo y devoto suyo dedica a la milagrosa imagen bajo la invocación de la Virgen María de Queralt en agradecimiento de las muchas gracias y favores que de ella tiene recibidos a la que está colocada en el trono del Santuario de Queralt, y la villa de Berga la adora y venera como su patrona y abogada principal,

Imprenta de la Junta Superior, Berga, 1812 (5)

També a l'any 1812 es va editar la *Gazeta Militar y política del Principado de Cataluña* portaveu de la

Junta Superior del Principat de Catalunya. És el primer periòdic imprès a Berga. (6).

Notes

- (1) Vilardaga, J., *Historia de Berga y breves noticias de su comarca: desde los tiempos primitivos hasta nuestros días*, Barcelona, 1890.
- (2) Mercader, J., *Catalunya i l'Imperi Napoleònic*, Barcelona, 1978.
- (3) Organisme que coordinava la lluita catalana contra els francesos.
- (4) Els volums de *Calaix de sastre* són de l'Editorial Curial, Barcelona, els llibres que fan referència a la Guerra del Francès a Berga són: els volums VIII (l'any 1995) IX (l'any 1999) i X (l'any 2003).
- (5) Felipó R., *Queralt: el santuari de la Mare de Déu*, Tarragona, 2004.
- (6) Sistach, Manuel i J.M. de Martin, *La Prensa periódica bergadana 1812-1969*, Berga, 1970.

Ramon Felipó

